

Depremeler ve Dört Büyük Çelişme

Gün Zileli

12.02.2023

İçindekiler

Yumuşak Toprakta Yapılaşmanın Sonuçları	3
Yüksek Kâr Oranı Hayata Karşı	3
Tevekkül Ve “Bir Şey Olmaz” Kültürü	4
Devlet, Özinişiyatife Düşman	5

Yumuşak Toprakta Yapılaşmanın Sonuçları

Birinci büyük çelişme jeolojiktir. Bu çelişme, depreme dayanıklı sert zeminle, depreme dayanıksız yumuşak zemin arasındaki çelişmedir. Konut yapımları ve toplu konut yapımları, depreme dayanıklı zeminlere değil, depremin çok daha büyük sarsıntı yarattığı yumuşak zeminlere yönelir. Elbette bunun da temelinde maliyet vardır. Çünkü depreme dayanıklı, görece dağlık ve kayalık zeminlere inşaat malzemesi ve inşaat işçisi sevki daha büyük maliyet ister; ayrıca bu tür zeminlerde temel kazmak daha maliyetlidir. Öte yandan, kolay ve rahat ulaşım da yumuşak zeminlerde yoğunlaşmış şehirleşmeyi ya da yerleşimi teşvik eder. Maliyeti yüksek ama yıkılma riski az yerlerde konut yapmak kâr oranını azaltır; ayrıca alıcı da kolay ulaşım nedeniyle görece uzak, sert ve sağlam zemindeki konutlara pek rağbet etmez.

Bunun en net örneği, taş üstünde taş kalmayan Antakya'dır. Antakya'nın yapılaşması, Amik ovasını da içine alan yumuşak zemin üzerinde yayılmıştır. Bu ova, esasen Amik gölünün yapay yöntemlerle kurutulmasının da katkısıyla oldukça yumuşak bir zemindir ve depremin yıkıcı etkisine tamamen açıktır. Aslında, daha başından, bu yumuşak zeminde yapılaşmaya izin verilmemeliydi. Oysa tersine, yüksek rant elde etmek amacıyla teşvik edilmiştir.

Yakın bir zamanda, kurutulan Amik gölünün yumuşak zemininde jeologların uyarılarına rağmen inşa edilen Antakya Havaalanı'nın hali ortadadır. Havaalanı, yumuşak zemine kurulduğu için akordiyona dönmüştür.

Keza dere yataklarına yakın vb. yerlerdeki yapıların anında yerle bir olmasının nedeni de budur.

Yüksek Kâr Oranı Hayata Karşı

İkinci büyük çelişme ekonomiktir. Bu çelişme kendini, yüksek kâr oranı ile sağlam yapı arasındaki çelişmede ve ayrıca barınma ihtiyacı ile düşük gelir düzeyi arasındaki çelişmede gösterir. Sağlam ve güvenli yapıt, binanın esasını oluşturan temel iskeletine azami yatırım talep eder. Ne var ki, güvenli yapıya azami yatırım kâr oranını asgariye düşürür. Bu da müteahhitlerin en istemediği şeydir, böyle bir durum onları hiç mi hiç teşvik etmez.

Twitter'deki, "radi eknc" kullanıcı adlı şu paylaşıma kulak verelim: "Beton-demir oranı, örneğin 100 m2 lik, 5 katlı bir binada hangi cins

beton, kaç mm demir ve kaç ton demir kullanılması gerektiği hesabının oranıdır. Bu hesaba uyularak dikilen bir bina asla ve asla yıkılmaz. İstiyorsa 8 şiddetinde deprem olsun... Şöyle söyleyeyim. Örneğin C-25 beton (orta sınıf beton cinsi) ve 16'lık demirden 20 ton kullanılması gereken bir binada, eğer 12'lik demir ve C-14 beton kullanırsanız o bina 5 şiddetindeki bir depremde de yıkılabilir.”

İşte mesele buradadır. Müteahhit, sağlam yapı için gereken ölçülere göre malzeme kullanacak olursa kâr oranı yarı yarıya düşecek, dolayısıyla “kurtarmayacaktır”. Dolayısıyla binalarda % 75 olması gereken inşaatın güvenlik maliyeti (binanın dış görünüşüne vb. yapılan harcamalar %25'ten fazla olmamalıdır) %25'e düşmüş, binanın müşteri çekecek dış görünüş ve makayına harcanan oran %75'e yükselmiştir. Bu durum, şiddetli bir yer sarsıntısında binaların, kartondan yapılmış gibi anında yerle bir olmasının nedenini yeterince açıklamaktadır.

Öte yandan, barınma bütün canlıların, beslenme kadar önemli bir temel ihtiyacıdır. Barınmak, başını sokacak bir evle mümkündür. Ne var ki, ev fiyatları ve kiralara gelir düzeyiyle büyük bir çelişme içindedir. *Artık ev kiralari, kiracının gelirini geçmektedir.* Keza satılık evler de, maliyetleriyle orantısız bir şekilde yüksektir. Dar, hatta orta gelirli biri bile, ev sahibi olabilmek için bütün hayatı boyunca çalışmak zorundadır. Bu durumda, ev alanlar, mümkün olduğu kadar düşük fiyatlı olan yapıları ararlar, kiracılar da öyle. Nispeten düşük fiyatlı veya kirallı ev ise, düşük maliyetle yapılmış, depreme karşı dayanıksız evle aynı anlama gelir. Böylece düşük gelirli, kendi paralarıyla, canlı canlı gömülecekleri mezarlar satın almış ya da kiralamış olurlar.

Tevekkül Ve “Bir Şey Olmaz” Kültürü

Üçüncü büyük çelişme kültürelidir. Elbette bu, yukardaki iki maddede özetlemeye çalıştığım, binanın zemin olarak ve malzeme olarak sağlamlığı gibi iki temel çelişme kadar doğrudan bina güvenliği ile ilgili değildir. Bu, daha çok insan unsurunun güvenlik konusundaki hassasiyeti meselesidir ve aslında yukarda sözünü ettiğim iki çelişme kadar önemlidir.

Türkiye insanı, maceracı ve aldırma bir kültürel şekillenme içinde olagelmıştır. Bu kültürel yapılanmanın bir yanı “tevekkül” ve kaderciliktir. “Allah ne yazdıysa o olur” dini kültürünün yüzyıllar boyu, kuşaktan kuşağa aktarılmış sonucudur bu. Tevekkül kültürüne bir de kültürümüzde

önemli yer tutan “bir şey olmaz” boş vermişliğini eklerseniz tablo tamamlanır.

Dünyanın diğer yerlerini bilmiyorum ama Avrupa’da (İngiltere ve İsviçre) bir süre yaşadığım için biliyorum, Avrupalıların kültürü, “tevekkül kültürü”nün tam tersidir. Onlar da bazı riskleri göze alırlar ama önleмиyle birlikte. Örneğin arabalarına biner binmez ilk işleri emniyet kemerlerini bağlamaktır. Kask takmadan asla bisiklet ya da motosiklet sürmezler.

İsviçre’den daha düşündürücü bir örnek vereyim. İsviçre’de inşaat sektöründe işçi ölümleri son derece nadirdir. İsviçre’nin inşaat iskeleleriyle Türkiye’deki inşaat iskeleleri arasındaki farkı gördüğümde şaşkınlıklar içinde kalmıştım. Türkiye’nin inşaat işçileri her an yıkılacakmış gibi sallanan kalasların üzerinde adeta “Tarzanlık” yaparlar. Oysa İsviçre’de işçi, çalışacağı iskeleyi güvenli bulmuyorsa oraya asla çıkmaz, derhal sendikasına başvurur. İskeleyi (iskele deyip geçmeyin; koridor, merdiven ve güvenlik şeritleriyle inşaatın çevresinde ikinci bir ev gibidir) doğrudan inşaat firması kurmaz (kuvvetler ayrılığı). Bunu kurmaya yetkili şirket ayrıdır. İnşaat sahipleri, iskeleyi kurması için iskele kurma şirketini kiralar. İskele güvenli bir şekilde kurulur ama bu da yetmez. İnşaatlarda güvenliği denetleyen bağımsız bir denetleme komisyonu vardır. O komisyon müfettişini gönderip kurulan iskeleyi inceletir. Müfettiş onay verirse, ancak o zaman işçiler iskeleye çıkıp çalışmaya başlar.

Türkiye’de bunların hiçbirisi yoktur ve “bir şey olmaz” kültüründe patronlarla işçiler mutabıktır. O noktada sınıf mücadelesinin yerini “sınıf işbirliği” alıverir. Binanın sağlamlığına ilişkin rüşvetle verilen raporlardan ve ruhsatlardan hiç söz etmesem daha iyi olacak.

Devlet, Özınisiyatife Düşman

Dördüncü büyük gelişme politiktir.Bu, merkezi üniter devletle yerel inisiyatıfler arasındaki gelişmedir. Merkezi üniter devlet, yerel inisiyatıftan, özyönetimden hiç hoşlanmaz, onu her fırsatta bastırmaya, yok etmeye, kendi denetimi altına almaya çalışır. Ele geçiremediği belediyeler merkezi devlet için büyük baş ağrısıdır. Fırsatını bulduğu ya da bahanesini üretebildiği an kayyum atayarak beledi inisiyatifi ortadan kaldırır.

Devlet, başarılı özınisiyatıflerden de hiç haz etmez. Geçmişte, depreme ilişkin harika bir özınisiyatıf örneği olan, Nasuh Mahruki’nin önderliğindeki AKUT’un tepesine çökülmesi ve AFAD adlı hantal bir devlet

örgütünün kurulup tüm olanakların onun emrine verilmesi bunun en açık örneğidir.

Deprem felaketlerinde merkezî devletin hantallığı ve yerel inisiyatif düşmanlığı kendini iyice belli eder. Devlet, “ne yaparsam ben yaparım” diyerek aslında yerel halk inisiyatifiyle rahatlıkla altından kalkılacak acil görevleri felç eder. Felç durumu ayan beyan ortaya çıktığında da, tepkileri bastırmak üzere OHAL ilan eder. Oysa OHAL, felce çare değildir, felç durumu devlet zorbalığıyla ya da sopasıyla sona erdirilemez, tersine felçli hastayı kısa yoldan ölüme götürür.

Ordu birlikleri, devlet biraksa, bulundukları yerlerde araçlarıyla deprem alanlarında son derece faydalı işler yapabilecekken, merkezi devlet kendi güvenliğinin zaafa uğrayacağı korkusu ve paranoyasıyla ordu birliklerinin müdahalesini önleyebildiği kadar önler. Keza, yeraltında çalışma deneyimi olan kahraman maden işçileri (Amasya, Zonguldak ve Soma maden işçilerinin göçüklerden birçok insanı kurtardığını izledik), çeşitli bölgelerden itfaiye erleri, kazma aletleriyle ve koca yürekleriyle inşaatların altından canlı çıkartmaya gönüllü oldukları halde, merkezi devlet onların harekete geçmesini çeşitli bürokratik gerekçelerle önlemiş ya da geciktirmiştir. Eğitimli “rescue dog”larıyla ve uzman işçileriyle dış ülkelere acilen gelen ekiplere bile yan gözle bakıldığı seziliyor. Medya da bu tutuma dahil. Kanallar, dış ülke ekiplerinin kurtarma çalışmalarını vermekte pek sakınlımlı davrandılar, nedense. Bir dış ülke ekibinin son derece soğukkanlıca yürüttüğü kurtarma çalışmasını saatlerce görüntüleyen bir TV kanalı, belki de devletten bilmediğimiz bir uyarı aldığından, bu çalışmayı yapanların ülke dışından olduğunu, ülkelerinin ne olduğunu söylemeye bile çekindi, ne yazık ki.

Halk, öziniyatifle son derece yatkındır. Deprem felaketlerinde kendiliğinden ve öziniyatifle organize olup deprem alanlarına, yardım dağıtım merkezlerinde gönüllü olarak taşımacılık yapmaya koşar, her türlü yardım ve desteği toplayarak kendi olanaklarıyla bunları depremlilere ulaştırmak için çırpınır. Merkezî devlet bu noktada ikircimlidir. Bir yandan, böylesi bir öziniyatif hoşuna gitmez, ama bir yandan da yıkımla başa çıkmak gerekmektedir. Bütün bu yardımları kendisi organize ediyormuş pozuna bürünmek en iyisidir onun açısından.

“Devlet yok!” diye feryat ediyor insanlar. Ne büyük yanılgı! Devlet var ve öziniyatifli engelleme, belediyeleri baltalama görevini gereğince yerine getiriyor. Eğer devlet gerçekten yok olsaydı, her şey halk inisiyatifiyle çok daha iyi işlerdi. Devletin “beceriksizliği”nden söz etmek de büyük

yanılgıdır. Halk inisiyatifini bastırmakta ve köreltmekte merkezi üniter devletten daha beceriklisi yoktur!

Anarşist Kütüphane

Gün Zileli
Depremler ve Dört Büyük Çelişme
12.02.2023

17.02.2023 tarihinde şuradan alındı: gunzileli.net
Yazarın Notu: İtalikler, sonradan yapılmış düzeltme ve eklemelerdir.

tr.anarchistlibraries.net